

Kalwinizm (XVI – XVIII w.) – wybrana bibliografia (pozycje książkowe, lata 90. XX w. – XXI w.)

I. Kompedia bio- i bibliograficzne

1. *Barok (Studia 1965 – 1995)*, oprac. A. Pawlak, M. Strykowska, red. nauk. A. Nowicka – Jeżowa, Warszawa 1996.
2. *Bibliografia edycji i studiów o literaturze polskiego renesansu i baroku 1995 – 2009*, oprac. T. Lawenda przy współudziale P. Ciechana i M. Rybak, red. nauk. D. Chemperek, Warszawa 2011.
3. *Bibliografia edycji i studiów o literaturze polskiego renesansu i baroku 2010, 2011, 2012* oprac. T. Lawenda, red. naukowa D. Chemperek, [tamże: *Aneks pozycji pominiętych*] <http://www.umcs.lublin.pl/articles.php?aid=7247>
4. G. Kramarek, *Tradycja biblijna w literaturze polskiej. Bibliografia opracowań. Wiek XX*, Lublin 2004.
5. W. Mincer, *Jan Kalwin w Polsce. Bibliografia*, red. nauk. P. Wilczek, Warszawa 2012.
6. J. Szturc, *Ewangelicy w Polsce. Słownik biograficzny XVI – XX w.*, Bielsko – Biała 1998.

II. Jan Kalwin i ewangelicyzm reformowany w I Rzeczypospolitej na tle europejskim. Historia – teologia – kultura.

1. U. Augustyniak, *Dwór i klientela Krzysztofa Radziwiłła*, Warszawa 2001.
2. U. Augustyniak, *Państwo świeckie czy księżę? Spór o rolę duchowieństwa katolickiego w Rzeczypospolitej w czasach Zygmunta III Wazy. Wybór tekstów*, Warszawa 2013.
3. U. Augustyniak, *Testamenty ewangelików reformowanych w Wielkim Księstwie Litewskim*, Warszawa 1992.
4. *Biblia brzeska. Historia, język, teologia*, red. R. M. Leszczyński Jr., Łódź 2013.
5. *Biblie staropolskie*, red. I. Kwilecka, Poznań 2003.
6. *Bibliothek und Reformation. Miscellen aus der Johannes a Lasco Bibliothek Emden*, hrsg. Ch. Strohm, Wuppertal 2001.
7. P. Bietenholz, *Daniel Zwicker 1612–1678. Peace, Tolerance and the God the One and Only*. Firenze, L.S. Olschki, 1997.
8. E. – W. Böckenförde, *Wolność – polityka – kościół*, tłum. P. Kaczorowski, Kraków 1994.
9. T. A. Brady Jr, *Communities, Politics and Reformation in Early Modern Europe*, Leiden, Boston, Köln 1998.

10. A. Budzisz, *Biblia i tradycja antyczna. Motywy analogiczne w łacińskiej poezji renesansu (Polska, Niemcy, Niderlandy, Wyspy Brytyjskie)*, Lublin 1995.
11. P. Chaunu, *Czas reform. Historia religii i cywilizacji 1250 – 1550*, przeł. J. Grosfeld, Warszawa 1989.
12. D. Chemperek, „*Umysł przecię z swojego toru nie wybiega*”. *O poezji medytacyjnej Daniela Naborowskiego*, Lublin 1997.
13. *Chrystian Ambroży Kochlewski, polski uczeń Komeniusza*, wstęp, transkrypcja, oprac. M. Jarczykowa, posłowie W. Kochlewski, Warszawa 2012.
14. *Conciliation and Confession: The Struggle for Unity in the Age of Reform, 1415–1648*, ed. H. Louthan, R. C. Zachman, Notre Dame, University of Notre Dame Press, 2004.
15. *Daniel Naborowski. Krakowianin – Litwin – Europejczyk*, red. K. Follprecht, K. Gajdka, Katowice 2008.
16. *Doskonałość. Zbawienie. Rodzina. Z badań nad protestantyzmem*, red. Z. Pasek, Kraków 2005.
17. *Daniel Ernst Jablonski. Religion, Wissenschaft und Politik um 1700*, hrsg. J. Bahlcke, W. Korthaase, Wiesbaden 2008.
18. K. Daugirtas, *Andreas Volanus und die Reformation im Grossfürstentum Litauen*, Mainz, 2008.
19. J. Delumeau, *Grzech i strach. Poczucie winy w kulturze Zachodu XIII – XVIII w.*, przeł. A. Szymanowski, Warszawa 1994.
20. D. A. Frick, *Polish Sacred Philology in the Reformation and the Counter-Reformation. Chapters in the History of the Controversies (1551 – 1632)*, Berkeley, 1989.
21. H. Gmiterek, *Bracia czescy a kalwini w Rzeczypospolitej. Połowa XVI – połowa XVII wieku. Studium porównawcze*, Lublin 1987.
22. P. Hazard, *Kryzys świadomości europejskiej 1680 – 1715*, przeł. J. Lalewicz, A. Siemek, Warszawa 1974.
23. H. Hotson, *Johann Heinrich Alsted, 1588–1638: Between Renaissance, Reformation, and Universal Reform*, Oxford, Oxford University Press, 2000.
24. *Humanizm polski i wspólnoty: naród – społeczeństwo – państwo – Europa*, red. M. Cieński, Warszawa 2010.
25. M. Jarczykowa, *Książka i literatura w kręgu Radziwiłłów birżańskich w pierwszej połowie XVII wieku*, Katowice 1995.

26. J. Jelińska, „Sarmacki” wizerunek szlachcica – ewangelika w Postylli Krzysztofa Kraińskiego, Warszawa 1995.
27. A. Jobert, *Od Lutry do Mohyły. Polska wobec kryzysu chrześcijaństwa 1517 – 1648*, tłum. E. Sękowska, Warszawa 1994.
28. M. M. Kacprzak, *Mysł o Bogu i człowieku w „Żywocie Józefa” Mikołaja Reja*, Warszawa 2003.
29. T. Kempa, *Wobec kontrreformacji. Protestanci i prawosławni w obronie swobód wyznaniowych w Rzeczypospolitej w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII wieku*, Toruń 2007.
30. M. Kosman, *Protestanci i kontrreformacja. Z dziejów tolerancji w Rzeczypospolitej XVI – XVIII wieku*, Wrocław 1978.
31. W. Kriegseisen, *Ewangelicy polscy i litewscy w epoce saskiej (1696-1763)*, Warszawa 1996.
32. W. Kriegseisen, *Stosunki wyznaniowe w relacjach państwo-kościół między reformacją a oświeceniem. (Rzesza Niemiecka, Niderlandy Północne, Rzeczpospolita polsko-litewska)*, Warszawa 2010.
33. D. Kupisz, *Zbigniew Gorajski (1596 – 1655). Studium z dziejów szlachty protestanckiej w Małopolsce w pierwszej połowie XVII wieku*, Warszawa 2000.
34. D. Kuźmina, *Katechizmy w Rzeczypospolitej XVI i początku XVII wieku*, Warszawa 2002.
35. *Later Calvinism. International perspective*, Ed. W. Fred Graham, Kirksville, 1994.
36. R. M. Leszczyński, *Konfesja Sandomierska: Dzieje tekstu*. Warszawa, 1994.
37. R. M. Leszczyński, *Ojcowie Reformacji i filozoficzne wątki ich teologii*, Warszawa 2010.
38. A. Levy, *Renaissance and reformation. The intellectuall genesis*, New Haven – London, 2002.
39. K. Maag, *The Reformation in Eastern and Central Europe*. St. Andrews Studies in Reformation History. Brookfield, Scholar Press, 1997.
40. J. T. Maciuszko, *Ewangelicka postyllografia polska XVI – XVIII wieku*, Warszawa 1987.
41. J. T. Maciuszko, *Mikołaj Rej. Zapomniany teolog ewangelicki z XVI w.*, Warszawa 2002.
42. J. T. Maciuszko, *Symbole w religijności polskiej doby baroku i kontrreformacji*, Warszawa 1986.

43. A. E. McGrath, *Jan Kalwin. Studium kształtowania kultury Zachodu*, przeł. J. Wolak, Warszawa 2009.
44. A. E. McGrath, *The Intellectual Origins of the European Reformation*, Oxford 1987.
45. K. Meller, *Jakuba Lubelczyka Psalterz Dawida z roku 1558. Studium filologiczne*, Poznań 1992.
46. K. Meller, „*Noc przeszła a dzień się przybliżył*”. *Studia o polskim piśmiennictwie reformacyjnym XVI wieku*, Poznań 2004.
47. K. Meller, *Słowa jak ziarna. Reformacyjne idee, książki, spory*, Poznań 2012.
48. S. Michalski, *Protestanci i sztuka. Spór o obrazy w Europie nowożytnej*, Warszawa 1989.
49. R. A. Muller, *After Calvin. Studies in the Development of a Theological Tradition*. Oxford Studies in Historical Theology, New York, Oxford University Press, 2003.
50. R. A. Muller, *Post-Reformation Reformed Dogmatics: The Rise and Development of Reformed Orthodoxy, Ca. 1520 to Ca. 1725*. 2nd ed. 4 vols. Grand Rapids, Baker, 2003.
51. A. Nowicka – Jeżowa, *Pieśni czasu śmierci. Studium o historii duchowości XVI – XVIII wieku*, Lublin 1992.
52. H. Oberdiek, *Tolerance: Between Forbearance and Acceptance*. Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2001.
53. Z. Ogonowski, *Z zagadnień tolerancji w Polsce XVII wieku*, Warszawa 1958.
54. M. Pawelec, *Bartłomiej Bythner starszy (ok. 1559 – 1629). Z dziejów protestanckiego irenizmu na przełomie XVI i XVII wieku*, Warszawa 2008.
55. E. Piszcz, *Colloquium charitativum w Toruniu A. D. 1645. Geneza i przebieg*, Toruń 1995.
56. S. Piwko, *Jan Kalwin. Życie i dzieło*, Warszawa 1995.
57. S. Radoń, *Z dziejów polemiki antyariańskiej w Polsce XVI – XVII wieku*, Kraków 1993.
58. *Reformacja w dawnej Rzeczypospolitej i jej europejskie konteksty. Postulaty badawcze*, red. P. Wilczek, Warszawa 2010.
59. H. Schilling, *Jedność i różnorodność Europy we wczesnej epoce nowożytnej: religia – społeczeństwo – państwo*, przeł. J. Górny, K. Kowalewski, Warszawa 2010.
60. H. Schilling, *Konfesjonalizacja. Kościół i państwo w Europie doby przednowoczesnej*, przeł. J. Kałużny, posłowie H. Orłowski, Poznań 2010.

61. P. Stępień, *Śmiech w czasach ostatecznych. Tematyka religijna w Figlikach Mikołaja Reja*, Warszawa 2013.
62. T. Szczech, *Państwo i prawo w doktrynie św. Augustyna, Marcina Lutra i Jana Kalwina*, Łódź 2006.
63. L. Szczucki, *Nonkonformiści religijni XVI i XVII wieku. Studia i szkice*, Warszawa 1993.
64. B. Szlachta, *Konstytucjonalizm czy absolutyzm? Szkice z francuskiej myśli politycznej XVI wieku*, Kraków 2005.
65. *Sztuka i dialog wyznań w XVI i XVII wieku*, red. J. Harasimowicz, Warszawa 2000.
66. J. Tazbir, *Reformacja w Polsce. Szkice o ludziach i doktrynie*, Warszawa 1993.
67. J. Tazbir, *Państwo bez stosów. Szkice z dziejów tolerancji w Polsce XVI i XVII*, Warszawa 2009.
68. *The Cambridge companion to John Calvin*, ed. D. K. McKim, Cambridge 2004.
69. *The Reformation World*, ed. A. Pettegree, London – New York, 2006.
70. *Tolerance and intolerance in the European Reformation*, ed. O. P. Grell, B. Scribner, Cambridge 1996.
71. I. Winiarska, *Słownictwo religijne polskiego kalwinizmu od XVI do XVIII wieku*, Warszawa 2004.
72. H. Wisner, *Rozróżnieni w wierze. Szkice z dziejów Rzeczypospolitej schyłku XVI i początku XVII wieku*, Warszawa 1982.
73. *Wkład protestantyzmu do kultury polskiej. Z zagadnień protestantyzmu w Polsce*, Warszawa 1970.

Tom IX. Dialog z Europą i aksjologia ewangelików reformowanych w świetle literatury i piśmiennictwa XVI-XVII wieku

Redaktor naukowy tomu: Dariusz Chemperek, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej

Sekretarz Zadania: dr Tomasz Lawenda

1. Założenia programowe tomu – ogólna koncepcja

Badania dialogu kalwinistów – obywateli Rzeczypospolitej – z europejskimi prądami religijnymi, literackimi, społecznymi i politycznymi mają na celu ukazanie specyfiki kalwinizmu w dawnej Rzeczypospolitej na tle europejskim: nakreślenia kręgu wartości

odmiennych i wspólnych wobec humanizmu i *christianitas*. Materiałem źródłowym badań jest piśmiennictwo i literatura kalwinistów XVI - XVII wieku lub twórców, którzy odwoływali się do idei ewangelicyzmu reformowanego. Badania zostaną skupione w dwu blokach problemowych.

Pierwszy: „Ewangelicyzm reformowany w pierwszej Rzeczypospolitej. Geneza, doktryna, uwarunkowania społeczne” ukaże początki przeszczepiania kalwinizmu na grunt państwa polsko – litewskiego (korespondencja Jana Kalwina z przedstawicielami elity politycznej), rozwój teologii reformowanej w XVI wieku, ekspansję idei kalwińskich w środowisku szlacheckim oraz ewolucję ewangelicyzmu reformowanego w XVII stuleciu, po unii z braćmi czeskimi. Społeczny wymiar jego oddziaływania zostanie przedstawiony na przykładzie działalności kulturalnej najbardziej prominentnego rodu – Radziwiłłów birżańskich. Studia w tej części tomu mają mieć charakter syntetyczny, uwzględniać jednak nowoodkryte czy niedawno wydane materiały źródłowe.

Drugi: „Literatura i piśmiennictwo w kręgu wartości ewangelików reformowanych” obejmie badania nad literaturą piękną (poezja, dramat) i użytkową (katechizmy, agendy, kancjonały, psalterze, postylle, druki polemiczne, traktaty polityczne i parenetyczne). Ich celem jest uchwycenie transformacji zachodnioeuropejskich tekstów i idei kalwińskich w piśmiennictwie Rzeczypospolitej, ukazanie sposobów ich funkcjonowania w sferze życia prywatnego i publicznego, religijnego i świeckiego. Widoczne jest to zwłaszcza w tekstach religijnych XVI wieku i literaturze popularnej tego stulecia (m. in. M. Rej, J. Lubelczyk, M. Wirzbięta). Równie istotne jest odsłonięcie recepcji duchowości ewangelickiej, często zakamuflowanej lub określającej się w interakcji z katolicyzmem w literaturze wysokiego obiegu (np. Jan Kochanowski: *Pieśni, Psalterz Dawidów*, poeci – ewangelicy XVII wieku). Hierarchię wartości ewangelików reformowanych dobitnie ukazują druki polemiczne skierowane głównie przeciw braciom polskim i katolikom; celem przekrojowych badań jest odkrycie mechanizmów dyskusji (kluczowe pojęcia, strategie hermeneutyczne i retoryczne). Studia nad filozofią Bartłomieja Keckermanna i etosem kalwińskim uobecniającym się w piśmiennictwie XVI – XVII wieku pozwolą na zrekonstruowanie dróg dialogu z elitami intelektualnymi Europy i konstytuanta etosu kalwińskiego na tle porównawczym.

Tom *Dialog z Europą i aksjologia ewangelików reformowanych w świetle literatury i piśmiennictwa XVI-XVII wieku* ma być, z jednej strony, wzbogaconą o nieznanne dotąd źródła, kontynuacją badań humanistów prowadzonych od początków XX wieku, z drugiej zaś, dzięki swemu oryginalnemu profilowi, otwiera się na nowe obszary badań, uwzględniających

hermeneutykę i interdyscyplinarność. Stanowić ma forum teologów, historyków i literaturoznawców z różnych ośrodków.